

אתגרי המגזר הפיננסי בסביבה עסקית משתנה

מרץ 2024

חברת EBA & Co. הינה חברת ייעוץ בוטיק מובילה בישראל, המלווה גופים פיננסיים בארץ ובחו"ל בתחומים של ניהול סיכונים, ציות ומניעת פשיעה פיננסית, ייעוץ עסקי אסטרטגי וייעוץ בתחומי החדשנות העסקית, טכנולוגיה פיננסית ורגולציה בינלאומית.

הקדמה

לאחר עשור שלם של ריבית אפסית במרבית הכלכלות בעולם וכן בישראל השפעות משבר הקורונה ומלחמת רוסיה – אוקראינה, הביאו להתפתחות אינפלציונית שגררה שינוי חד במדיניות המוניטרית של בנקים מרכזיים, וכנגזרת לעלייה חדה ומתמשכת בריביות.

העלייה החדה בריבית לרמה שלא נראתה בישראל מזה 17 שנים מייצרת סביבה מקור-כלכלית מאתגרת לכלל השחקנים במרחב הפיננסי- בנקים, גופים מוסדיים, חברות חוץ בנקאיות, משקי הבית, חברות, עסקים ומשקיעים מקומיים ובינלאומיים. אתגרים אלו מגבירים את הצורך בחיזוק תשתיות ניהול הסיכונים והפעלה מחדש של פעילויות פיקוח ובקרה על סיכונים מסורתיים ש"נשכחו קלות" בשנים האחרונות.

במקביל, ממשיך המגזר הפיננסי להתמודד עם סיכונים מתפתחים של סיכונים סביבה ואקלים, שימור הון אנושי איכותי ומקצועי, תרבות ציות ואתיקה, פשיעה פיננסית וסנקציות, סיכונים סייבר ופרטיות מידע, סיכונים טכנולוגיים וממשל תאגידי אפקטיבי ונאות.

לצד סיכונים אלו, חווה המגזר הפיננסי בשנים האחרונות את השפעתה של רפורמת הבנקאות הפתוחה, הצטרפותם של שחקנים חדשים, התפתחויות טכנולוגיות, שינוי בטעמי הלקוחות ולחץ פיקוחי מתמשך לחיזוק ההוגנות, רמת השירות ללקוחות וההכלה הפיננסית.

כחלק ממהלכים של רשויות הפיקוח על הגופים הפיננסיים בישראל לקידום ועידוד החדשנות, פורסמה שורה של הנחיות המבססות את הצורך של בנקים, חברות ביטוח, גופים מוסדיים ונותני שירותים פיננסיים לחזק את פעילות החדשנות ואת התשתיות הטכנולוגיות המשמשות לניהול העסקים השוטף, לניהול הסיכונים ולניהול הממשק השוטף מול הלקוח.

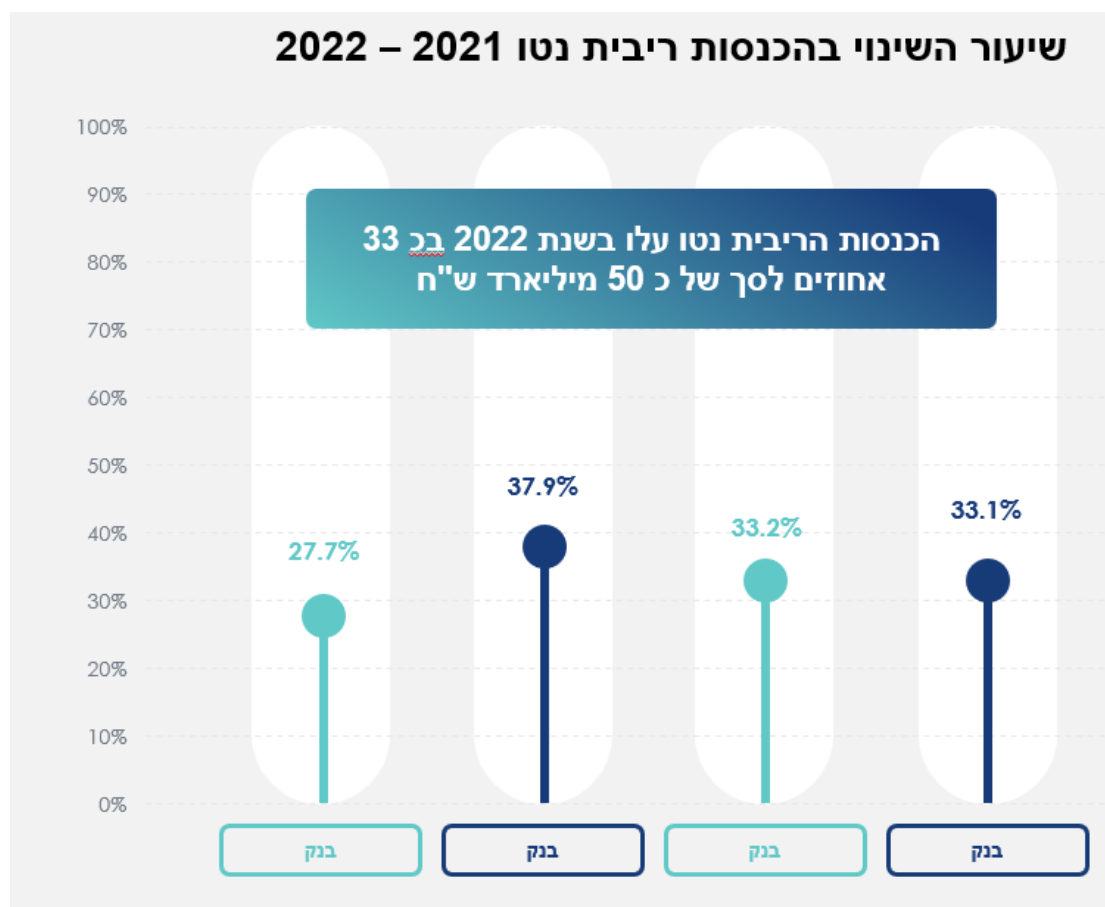
בסקירה להלן התמקדנו במספר מגמות המעצבות מחדש את פני המגזר הפיננסי לשנים הקרובות.

- פשיעה פיננסית וסנקציות בינלאומיות
- המרחב הפיננסי החדש ובנקאות פתוחה
- אתגרי ה- DATA בארגון ושימושיות הבינה המלאכותית
- שירותיות, הוגנות והצגת ערך ללקוח
- ממשל תאגידי וניהול סיכונים
- סיכונים סביבה ו- ESG

שינויים מקרו כלכליים מעצבים מחדש את מפת האתגרים הפיננסיים

סביבת הריבית החדשה ברחבי העולם מייצרת לגופים הפיננסיים סביבה תחרותית חדשה עם תנאים חדשים בדמות ריביות גבוהות, אתגרים מאקרו כלכליים, ירידה בכושר ההחזר של לקוחות ושינוי מאסיבי בטעמי הלקוחות ובנגישות הטכנולוגית שלהם.

רווחיותם של הבנקים עלתה בשנים האחרונות עד לרמתה הגבוהה ביותר ב- 15 השנים האחרונות. עלייה זו הגיעה בשנה האחרונה לשיא משורה של פרמטרים – גידול מהיר בתיק האשראי, התפתחות אינפלציונית וכמובן עליית הריבית המהירה שיצרה מרווחי ריבית.

לאור אוסף המגמות הטכנולוגיות והעסקיות במגזר הפיננסי עם כניסתם של שחקנים חדשים מבוססי טכנולוגיה, קיים צפי לתחרות מוגברת על אפיקי הכנסה עם רווחיות גבוהה ובמוצרים פיננסיים המאפשרים הצעת ערך דיגיטלית כגון אשראי חוץ בנקאי, פעילות מוגברת סביב מערכי התשלומים והעברות כספים של יחידים, חברות ואפיקי חסכון קצרי מועד מבוססי ריבית. הצעדים המוניטריים החדים מבססים את הצורך של הגופים הפיננסיים לחיזוק פעילות ניהול הסיכונים הפיננסיים ובכלל זאת סיכוני שוק וריבית, יישום מודלים לניתוח תחזית ההון והנזילות בסביבות ריבית גבוהה ומשתנה, יישום תרחישי קיצון וכן ביצוע התאמות במודלי האשראי.

הבנקאות הפתוחה כטריגר לשינוי כללי המשחק

בנקאות פתוחה היא Game changer, בעל פוטנציאל לשנות את התעשייה הפיננסית. על ידי מתן גישה ללקוחות למגוון רחב של מוצרים ושירותים פיננסיים וטיפוח חדשנות, בנקאות פתוחה יכולה לשפר את חווית הלקוח, לקדם תחרות ולשפר את הניהול הפיננסי.

עם זאת, חיוני להתמודד עם האתגרים והסיכונים הפוטנציאליים הקשורים לבנקאות פתוחה.

הסביבה העסקית בנושא זה מתפתחת במהירות, והיא מונעת מהביקוש הגובר לשירותים פיננסיים דיגיטליים ומהתקדמות הטכנולוגיה. כיום, מדינות רבות ברחבי העולם הציגו באמצעות הרגולטורים הפיננסיים שלהן, מסגרות בנקאיות פתוחות לקידום תחרות, חדשנות ובחירה של לקוחות בתעשיית השירותים הפיננסיים.

החדשנות הפיננסית הטמונה בפעילות בנקאות פתוחה מייצרת לצרכנים הזדמנות אמיתית להנות משוק תחרותי, כאשר רמת האימוץ והשימוש של הצרכנים בפתרונות אלו תלויה במידה רבה ברמת המודעות הפיננסית טכנולוגית, וכנגזרת בתפיסת התועלות והסיכונים הטמונים באימוץ פתרון כזה או אחר. לרשויות הפיקוח מחד גיסא, והגופים הפיננסיים (מסורתיים וחדשים) מאידך, תפקיד מכריע בהגברת המודעות הפיננסית טכנולוגית של הצרכנים.

מבחינת המערכת הפיננסית, לבנקאות הפתוחה מספר יתרונות משמעותיים, לצד הלקוח הכוללים:

- ✓ **הגברת התחרות** - בנקאות פתוחה מאפשרת כניסות חדשות לשוק השירותים הפיננסיים, מטפחת תחרות ומביאה לקידום חדשנות. הרגולציה מאפשרת לחברות פינטק קטנות להתחרות בבנקים מסורתיים הן במחיר והן בשירות.
- ✓ **חווית לקוח טובה יותר** - בנקאות פתוחה יכולה לספק חווית לקוח אינטגרטיבית, על ידי כך שהיא מאפשרת ללקוחות לנהל את הפעילויות הפיננסיות, ממספר חשבונות ושירותים, בפלטפורמה או אפליקציה אחת.
- ✓ **אבטחת מידע** - הבנקאות הפתוחה דורשת לרוב רמה גבוהה של הגנה על נתונים ואמצעי אבטחה שיושמו על ידי בנקים וספקי צד שלישי, מה שמוביל לאבטחה משופרת עבור הנתונים הפיננסיים של הלקוחות.
- ✓ **הגברת ה"הכלה הפיננסית"** - בנקאות פתוחה יכולה להפוך שירותים פיננסיים לנגישים יותר לקהילות מוחלשות או מודרות, על ידי מתן אפשרות למוצרים ושירותים חדשים הממוקדים יותר בצרכיהם. זה עשוי לכלול מוצרים פיננסיים הוגנים, שקופים וקלים יותר להבנה.

✓ **שירותים מותאמים** - בנקאות פתוחה מאפשרת למוסדות פיננסיים לגשת למגוון רחב יותר של נתוני לקוחות, ומאפשרת להם לספק שירותים מותאמים לצרכים כגון ייעוץ פיננסי מותאם אישית, תיקי השקעות מותאמים אישית והצעות אשראי.

בנקאות פתוחה יכולה להביא מספר יתרונות גם לשחקנים הפיננסיים:

✓ על ידי פתיחת ממשקי ה-API שלהם, בנקים יכולים לשתף פעולה עם ספקי צד שלישי כדי להציע מוצרים ושירותים חדשים, וליצור זרמי הכנסה חדשים.

✓ גישה לשווקים חדשים - בנקאות פתוחה מאפשרת לבנקים להגיע לפלחי לקוחות חדשים שקודם לכן היו חסרי שירות או שקשה היה להגיע אליהם, כמו עסקים קטנים.

✓ על ידי מתן חווית לקוח מותאמת וחלקה יותר, בנקים יכולים לשפר את נאמנות הלקוחות ואת מידת שימורם.

✓ חיסכון בעלויות - בנקאות פתוחה יכולה לאפשר לבנקים לייעל את פעילותם ולהפחית עלויות על ידי מיקור חוץ של פונקציות מסוימות/ שיתוף פעולה עם ספקי צד שלישי.

ניהול סיכונים: אתגרי הטמעה, אבטחת מידע ופרטיות

אחד הסיכונים העיקריים הטמונים בבנקאות פתוחה הינו הטמעת עקרונות הבנקאות הפתוחה. ההטמעה מלווה בסיכונים תפעוליים וסיכוני מוניטין שונים. בנקים בארץ ובעולם עושים מאמצים לוודא שהטמעת המערכות בתשתית ה-IT הקיימת שלהם מתבצעת בצורה חלקה, מאובטחת ותוך עמידה בתקנות הרלוונטיות. תקלות, שגיאות, חוסר ביציבות ובאמינות של ממשקי ה-API עלולים כולם להשפיע לרעה על חווית השימוש של הצרכנים וצדדים שלישיים.

סיכון משמעותי נוסף הוא סיכון אבטחת מידע. בנקאות פתוחה כוללת שיתוף של נתוני לקוחות רגישים עם ספקי צד שלישי. יש להגן על נתונים אלה מפני גישה בלתי מורשית, שימוש לרעה או גניבה. בכדי להפחית את הסיכון הזה, בנקים בעולם מפעילים אמצעי אבטחה חזקים דוגמת הצפנה, בקורות גישה ואחסון נתונים מאובטח. הבנקים גם מחויבים לבצע הערכות סיכונים

בנק BBVA נחשב לאחד מחלוצי הבנקאות הפתוחה, לאחר שהשיק את הפלטפורמה שלו בשנת 2018, והוא עושה גם כיום מאמצים משמעותיים לקדם גישה זו ולהציע מוצרים ושירותים חדשים ללקוחותיו. הבנק השיק באותה שנה בארה"ב את פלטפורמת ה-BaaS אשר עושה שימוש בממשקי API המאפשרים לצדדים שלישיים להציע ללקוחות מוצרים פיננסיים ספציפיים, ללא צורך לספק חבילה מלאה של שירותים בנקאיים. מאז השיק הבנק כמה מוצרים ושירותים חדשניים הממנפים עקרונות בנקאות פתוחה.

מבחינה אסטרטגית, BBVA הפך לאחד הבנקים הגדולים המתקדמים בעולם בהטמעת בנקאות פתוחה. אסטרטגיית הבנקאות הפתוחה של BBVA מתמקדת בעיקר בקידום ממשקי API, שימור לקוחות דיגיטליים עם בינה מלאכותית ושיפור המעקב בלוגיסטיקה באמצעות בלוקצ'יין.

הטמעת הבנקאות הפתוחה אפשרה ל-BBVA להציע מוצרים ושירותים חדשים שלא היו אפשריים בעבר, המאפשרים שקיפות ושליטה רבה יותר על המידע הפיננסי של הלקוחות. בנוסף, הפלטפורמה של הבנק לממשקי API מאפשרת למפתחי צד שלישי ליצור יישומים ושירותים חדשים המשתמשים בנתונים הפיננסיים של BBVA, ומרחיבים עוד יותר את היצע המוצרים שלה.

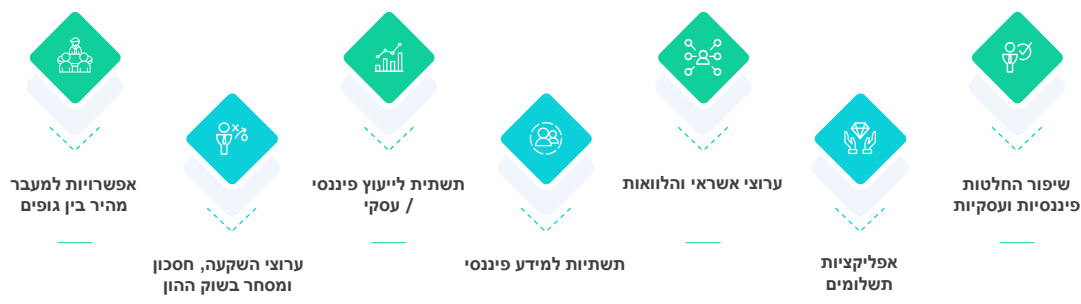

וביקורות אבטחת מידע סדירות להבטחת עמידה בתקנות הגנת מידע כגון ה-GDPR וה-CCPA.

שימושיות הבנקאות הפתוחה

מחקרים ברחבי העולם בקרב מדינות שאימצו את הבנקאות הפתוחה בשנים קודמות, ובראשם אנגליה, מלמדים על השימושיות והיקפי החדירה של הבנקאות הפתוחה לפעילות השוטפת של הגופים הפיננסיים בעולם.

להלן הערוצים המרכזיים בהם מוצעים שירותים על ידי שחקנים חדשים במרחב הפיננסי

פשיעה פיננסית וסנקציות בינלאומיות

המלחמה בין רוסיה לאוקראינה הציפה מחדש סוגיה ארוכת שנים של התמודדות אפקטיבית עם משטרי סנקציות בינלאומיים, הון שחור "חסר כיוון" שמחפש כיצד לנצל את המערכת הפיננסית לשם עקיפת משטרי הסנקציות ותשתיות מיכונית אשר מתקשה לעמוד בקצב ובמורכבות של ניטור ומניעה הנדרשים ממנה.

כנגזרת פועלות רשויות הפיקוח ברחבי העולם וכן בישראל לפרסום הנחיות הנוגעות לתהליכים הנדרשים מהגופים הפיננסיים, ובכלל זאת קביעת מדיניות ונהלים, יישום תהליכי ניהול סיכונים ודרישה לחזק את מערכות הניטור והבקרה של המערכת הפיננסית.

בשנה האחרונה פורסמו הנחיות שונות המעצבות מחדש את סביבת הסיכונים בתחומי הלבנת הון, איסור מימון טרור, שוחד ושחיתות וסנקציות בינלאומיות.

פשיעה סביבתית

כדי לזהות לקוחות המעורבים בפשיעה סביבתית אשר מנסים להלבין את הרווחים של אותה פעילות בלתי חוקית, גובשו מספר דגלים אדומים, הכוללים:

- ✓ הקמת חברות שיטפלו במשלוח של סחורות לא חוקיות.
- ✓ פעילות פיננסית תוך הצגת פעילויות משובשות/ שאינן תואמות את הצהרות המקור שלהן הנ"ל בדגש אל מול מדינות בסיכון גבוה ומוקדי פשיעה סביבתיים.
- ✓ עסקאות במזומן/ פעילות במטבעות וירטואליים/ העברות בינלאומיות.
- ✓ הימנעות מבדיקות AML בעת הובלת מוצרים וסחורות שמקורם בפשיעה סביבתית על ידי זיוף, אי מילוי או מניפולציה של מסמכי משלוח.

סיכוני פשיעה סביבתית מתחברים לפעילות של רשויות הפיקוח ברחבי העולם לחיזוק מעורבות המגזר הפיננסי בטיפול בסיכוני אקלים ויישום תהליכי ESG המבססים צורך לחיזוק היכולות של המערכת הפיננסית באמידת סיכוני האקלים, נתוני פליטות וצמצום פעילות פיננסית הלוקחת חלק בפעילויות עסקיות מזהמות.

פעילות בנדל"ן

בשנים האחרונות חלה עלייה בתופעת ניצול שוק הנדל"ן להלבנת הון על רקע מאפייני הייחודיים של הענף, הכוללים בין היתר עסקאות בסכומים גבוהים, מניפולציות בהערכות שווי לעסקאות נדל"ן, חשיפה גבוהה לשוחד ושחיתות, עסקאות מול תושבי חוץ או מקור מימון זר, ומבני החזקה מורכבים על מנת להסוות בעלות בנכסים, ובהתאם עלתה רמת הסיכון לבינוני-גבוה. בחודש ינואר 2023 פרסם FINCEN התראה בקשר להשקעות אפשריות בנדל"ן של

אוליגרכים רוסים אשר הוטלו עליהם סנקציות. במסגרת זו פורטו טיפולוגיות של הלבנת הון בתחום השקעות הנדל"ן, כדלקמן:

- ✓ השימוש בכלי השקעות משותפים/קרנות השקעה
- ✓ שימוש בחברות קש
- ✓ צדדים שלישיים יועצים/עורכי דין
- ✓ השקעות נדל"ן מסחרי

פעילות במטבעות וירטואליים ופעילויות כופרה

בחודש מרץ 2023 פרסם ה-FATF דוח העוסק במאבק בכספי כופרה, וכן רשימת דגלים אדומים. הדוח מנתח את השיטות בהן משתמשים עבריינים כדי לבצע מתקפות כופרה, כיצד מבוצעים תשלומי הכופר והאופן בו מולבנים תשלומי הכופר. רובה המוחלט של פעילות עבריינית זו מבוצעת באמצעות נכסים וירטואליים, תוך ניצול לרעה של מדינות בהן משטר איסור הלבנת ההון ומימון הטרור החל על נכסים וירטואליים חלש או שאינו קיים.

הדוח מציע מספר פעולות שמדינות יכולות לנקוט כדי לנטר ולמנוע הלבנת הון הקשורה למתקפות כופרה. בנוסף, הדוח כולל רשימה של "דגלים אדומים", אשר יכולים לסייע לגופים במגזרים הציבורי והפרטי לזיהוי פעילויות חשודות הקשורות למתקפות כופרה:

- ✓ **בנקים ונותני שירותים פיננסיים (נש"פים) - זיהוי תשלומי כופרה של לקוחות:** דיווח עצמאי מצד הלקוח על מתקפת כופרה או תשלום כופר; ריבוי העברות מחשבון בנק יחיד אל מספר חשבונות שונים של נותן שירות בנכס וירטואלי; תיאור מטרת התשלום/העברה כולל מילים, כגון, כופר או שמות של קבוצות כופרה; העברות כספיים לנותן שירות בנכס וירטואלי הממוקם בטריטוריה בסיכון גבוה.
- ✓ **נותני שירותים בנכסים וירטואליים - זיהוי תשלומי כופרה של לקוחות:** לקוח ללא רקע של רכישת נכסים וירטואליים המבצע העברות כספיים בצורה שאיננה תואמת את פעילותו העסקית הסטנדרטית; לקוח אשר מגדיל את מסגרת החשבון ומבצע העברות לצד שלישי; רכישה או העברה של נכסים וירטואליים בעלי רמת אנונימיות מוגברת; העברות כספיים לנותן שירות בנכסים וירטואליים השוכן בטריטוריה בסיכון גבוה; לקוח חדש אשר רוכש נכסים וירטואליים ומעביר את כלל יתרת החשבון לכתובת יחידה.
- ✓ **נותני שירותים בנכסים וירטואליים - זיהוי תשלומי כופרה בנכסים/חשבון המקושר לכופרה:** פעילות מועטה או חוסר פעילות כלשהי לאחר תקופה ראשונית של העברת נכסים וירטואליים בהיקף גבוה; משיכה מיידית לאחר המרת כספיים לנכסים וירטואליים; העברת נכסים וירטואליים לכתובות ארנק המקושרות למתקפות כופרה; שימוש בשירותיו של נותן שירותים בנכסים וירטואליים השוכן בטריטוריה בסיכון גבוה; העברות של נכסים וירטואליים בעלי רמת אנונימיות מוגברת.

תאגידים פיננסיים בנויים בבסיסם על נתונים רבים. על אחת כמה וכמה בימים אלה בהם רגולטורים מאפשרים חדשנות במוצרים ובשירותים ומעודדים התפתחות טכנולוגית באמצעות הטמעת תהליכי בינה מלאכותית (Intelligence Artificial) ולמידת מכונה מתקדמת (Machine Learning). ניתוח המידע באמצעות טכנולוגיות אלה מסייע לתאגידים הבנקאיים לאסוף ולנתח מידע רב, ואף להפיק ממנו תועלת עסקית.

רשויות פיקוח ברחבי העולם מקדמות בשנים האחרונות את התפתחותם הדיגיטאלית של תאגידים פיננסיים תוך מתן הקלות באופן השימוש במידע והנגשתו ללקוחות ולצדדים שלישיים ולהגברת המעורבות של שחקנים טכנולוגיים חיצוניים (חברות Fintech ו- Regtech) בממשקי הפעילות מול ועם תאגידים פיננסיים.

מוטיבציות רגולטוריות, כגון רגולציית התשלומים הדיגיטאליים PSD2, ומעבר לפעילות של בנקאות בענן, בנקאות פתוחה ופיתוח תשתיות של שיתוף מידע פיננסי (API) ירחיבו ויעמיקו את החשיפה והשימוש של צדדים שלישיים במידע פיננסי/ בנקאי של לקוחות ובכך יתגברו הסיכונים הטמונים בניהול מידע לקוי של לקוחות. במקביל, ובאופן אשר מגביר את הסיכונים בכשלי מידע וחשיפת מידע על לקוחות, התפתחה בעולם (ובישראל) רגולציה שמטרתה שמירה והגנה על פרטיות המידע של הלקוח.

הארגון הפיננסי, המשמש מטעם הלקוח כגורם האחראי על המידע הפיננסי/ בנקאי שלו, יידרש בשנים הקרובות ליישום והטמעה של רגולציה פנימית סדורה (משילות מידע) על מנת לאפשר מצד אחד חיזוק הפעילות הדיגיטאלית ומנגד לשמור על הלקוח.

בשנה האחרונה פעלו רשויות הפיקוח בישראל לעידוד החדשנות והרחבת התשתית הטכנולוגית והדיגיטלית של הגופים הפיננסיים בישראל. להלן מספר דוגמאות שאומצו על ידי המערכת הבנקאית בישראל:

- ✓ מעבר בקליק (מבנק לבנק)
- ✓ בנקאות פתוחה API
- ✓ אסדרת פעילות קריפטוגרפית
- ✓ מחשוב ענן ובנקאות בתקשורת
- ✓ עידוד מודלים מתקדמים ML
- ✓ הוזלת עמלות בשירותי הדיגיטל
- ✓ הסדרת עיסוק בשירותי תשלום

פשיעה פיננסית ובינה מלאכותית

בחדש פברואר 2023 פרסמה הרשות המוניטרית של הונג קונג (HKMA) הנחיות מתוקנות בנוגע לניטור עסקאות, סינון ודיווח על עסקאות חשודות וזאת במטרה להתמודד באופן אפקטיבי עם העלייה בשימוש בכלי AI בתהליכי ניטור עסקאות כדלקמן:

- ביצוע בדיקות התאמה לסביבה הטכנולוגית בארגון
- עיצוב תהליכי אוטומציה שיאפשרו מקסום יכולות ה AI
- הגדרה מיטבית של ספים וחוקים המתאימים לסביבת הסיכונים
- התאמת המערכת לאופי הלקוחות ולטיפולוגיות

בביבת הסיכונים ביישומי Generative AI

בחדש אוגוסט 2023 מפרסם ה- IMF ניתוח לסיכונים העולים משימוש בכלי AI מתקדמים. כפי שהוצג לעיל, מעורבות אקטיבית של רשויות הפיקוח לצד התגברות התחרות על הלקוחות הצעירים הניעה את המערכת הפיננסית לאמץ כלים מתקדמים של למידת מכונה ובינה מלאכותית לצרכים עסקיים שונים.

התפתחות ה- GenAI הביאה להרחבת אפשרויות השימוש בכלים אלו לצד סיכונים הטמונים בכלים אלו. להן הסיכונים המרכזיים אשר מופו:

- ✓ אבטחת ופרטיות המידע של לקוחות ושל הארגון
- ✓ הטיה מובנית (לא מתוכננת) של מידע והחלטות
- ✓ חוסר יציבות בשווקים ועסקאות תנודתיות
- ✓ בסיסי מידע סינטטיים (מבוססי אלגוריתם)
- ✓ העדר שקיפות וחוסר יכולת לבסס נתיב ביקורת
- ✓ תקיפות סייבר וכופרה
- ✓ שיבוש מערכי ניהול הסיכונים

רו"ח אייל בן אבי

שותף מנהל

נייד: 054-6660203

אימייל: eyal@eba.co.il

